

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

BESCHERMHEER ZIJNE KONINKLIJKE HOOGHEID PRINS BERNHARD DER NEDERLANDEN

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
Dec. 1991 / Jan. 1992 - 14e Jaargang, nr. 52

BESTUUR:

Ere-Voorzitter

F.Th. Dijkmeester	Magnoliaaan 7	7313 EV Apeldoorn	055 - 55 32 67
-------------------	---------------	-------------------	----------------

Voorzitter

R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag	070 - 368 35 66
-------------	------------------	------------------	-----------------

Secretaris

H.F.L. Wensink	Mauritskade 41b	2514 HE Den Haag	070 - 364 25 36
----------------	-----------------	------------------	-----------------

2e Secretaris

Mevr. M.E.F. Borel Rinkes	Cees Laseurlaan 279	2597 GG Den Haag	070 - 324 04 47
---------------------------	---------------------	------------------	-----------------

Penningmeester

Fred M. Beukers	Vredenhofweg 56	3062 ES Rotterdam	010 - 452 79 29
-----------------	-----------------	-------------------	-----------------

LEDEN:

G. Meelissen, Sociale Commissie	Oostendorperstraatweg 69	8097 PL Oosterwolde	05252 - 13 61
R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	01646 - 1 34 15
R.M. ten Broek	Burg. de Villeneuve-singel 30	3055 AP Rotterdam	010 - 422 39 14
J.A. Bakker, Evenementencommissie	Zeekant 92g	2586 JB Den Haag	070 - 354 02 45
J. de Mos, Evenementencommissie	Marjorystraat 25	3151 SK Hoek v. Holland	01747 - 8 21 83

ADRES SECRETARIAAT:

Cees Laseurlaan 279	2597 GG Den Haag	070 - 324 04 47
---------------------	------------------	-----------------

REDACTIE

Fred M. Beukers	Vredenhofweg 56	3062 ES Rotterdam	010 - 452 79 29
-----------------	-----------------	-------------------	-----------------

Stichting Genootschap Engelandvaarders:

Postbank: 35 95 00
Bank : 54.55.46.826
ABN-AMRO bank - Rotterdam

Het volgende nummer verschijnt in april 1992.
Gaarne hiervoor bestemde copy inzenden vóór 1 maart 1992.

Zoals ik in de vorige Schakel al opmerkte is het ook dit jaar voor velen vijftig jaar geleden dat zij de tocht naar Engeland ondernamen. Alle betrokkenen zullen daar ongetwijfeld bij stilstaan, velen zullen dat op één of andere wijze gedenken en enkelen gaan de tocht nog eens maken. Mesdag en Sillem gaan in 1992, vijftig jaar na dato, hun tocht per kano herhalen, met grotere waarschijnlijkheid, nu niet onderweg door een Duits oorlogsschip te worden opgepikt. Aan deze herhaalde Engelandvaart zal méér publiciteit worden gegeven dan 50 jaar geleden, opdat niet vergeten worde, wie en wat Engelandvaarders waren, en wat hen bewoog naar Engeland te gaan.

In het bestuur is "meer publiciteit" ter sprake geweest, naar aanleiding van een suggestie van Bob van der Stok. Besloten is, waar mogelijk, mede te werken aan meer naamsbekendheid en daarbij vooral de drijfveren van de leden van ons Genootschap nader te belichten.

Op de sterfdag van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina – 28 november – werden door ons Genootschap bloemen geplaatst bij Haar monument tussen Paleis Noordeinde en het gebouw van de Raad van State in Den Haag. Het was een korte maar indrukwekkende plechtigheid. Een dertigtal Engelandvaarders was aanwezig. Zij konden na de plechtigheid weer wat op temperatuur komen bij een kopje koffie in de Gothische Zaal van de Raad van State en besloten deze herdenking met een broodmaaltijd in de Frederikskazerne. Jacob de Mos had alles weer bijzonder goed geregeld, zoals wij dat van hem gewend zijn.

Jan Bakker en Jacob de Mos zijn alweer begonnen aan de voorbereidingen van onze jaarlijkse reünie in het najaar van 1992.

Daarnaast is er een initiatief om weer een Engeland-reis te organiseren. Onze man in Engeland, Frans Jacobs, heeft zich daarvoor weer ingespannen en daarover leest U elders in deze SCHAKEL.

Als er bij deze of dergelijke gelegenheden weer een groepsfoto moet worden gemaakt, hoeft er geen discussie meer te worden gevoerd over wie wel en wie niet op de foto hoort. Zo'n foto wordt gemaakt als herinnering aan alle deelnemers en is dus niet een foto van alleen Engelandvaarders, maar ook van hen die hen begeleiden.

Op verzoek van velen draagt het bestuur er zorg voor dat het ons destijds aangeboden vaandel ook van de andere kant wordt geborduurd. Het voorkomen van embleem en tekst op slechts één zijde werd als storend ervaren.

Op initiatief van de Stichting Samenwerkend Verzet wordt een "Bos der Onverzettelijken" aangelegd. Dit bos, waarvoor in Almere een terrein ter beschikking is gesteld, telt evenveel bomen als er verzetsmensen door de executiepelotons van de Duitse overheerser werden gefusilleerd. Behalve dat het een "Nationaal Monument van het Verzet" is, geeft dit initiatief ook gehoor aan de oproep van ons Koninklijk Paar om ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijksfeest iets te doen aan het milieu. Door dit bos wordt derhalve niet alleen de herinnering aan het verzet gedurende de bezettingsjaren levend gehouden, het symboliseert de bijdrage die het verzet leverde aan de toekomst van ons land en ons volk en het geeft gestalte aan de verbondenheid met ons Koningshuis. In december is de maquette van het bos aangeboden aan onze Beschermheer, Prins Bernhard en aan Prinses Juliana, beschermvrouwe van de Stichting 1940-1945. In maart worden de eerste bomen geplant. Hoewel de bomen geen namen zullen krijgen kunt U "uw" boom laten planten door een certificaat aan te schaffen. Elders in deze Schakel vindt U daarover meer. De paden in het bos zullen worden vernoemd, en zo zal er ook een Engelandvaarderspad verschijnen, óók hier wordt door ons aan de weg getimmerd.

Rudi Hemmes

"De bloemenhulde voor de Moeder van de Engelandvaarders op 28 november 1991".

Engelandvaarders hebben ons, van dichtbij en van veraf, vele kerst- en nieuwjaarswensen toegezonden. Het is helaas niet altijd mogelijk een ieder persoonlijk daarvoor te bedanken. De erkentelijkheid daarvoor is er echter niet minder om.

Hartelijk dank. Ook wij wensen U allen een voorspoedig en gezond 1992 toe.

Het Bestuur

'ORANJEHAVEN' VERSCHIJNT TOCH

Geruime tijd geleden maakten wij melding van het feit, dat het boek 'Oranjestad' door de journalist Paul van Beckum zou verschijnen, waarin een aantal interviews zijn opgenomen met Engelandvaarders, die eerder in de Haagsche Courant werden afgedrukt. Door allerlei omstandigheden kon daaraan geen gevolg worden gegeven. Inmiddels zijn alle problemen opgelost. Het boekje verschijnt in de tweede week van maart bij Uitgeverij Strenght en zal ongeveer f 29,50 gaan kosten. In het boekje wordt ook een interview opgenomen, dat na de serie is geschreven en waarin Harry Weelink de Zweedse weg belicht. Bovendien heeft de auteur aan het boek een uitgebreid inleidend hoofdstuk toegevoegd, waarin hij het begrip 'Engeland varen' in het algemeen en de Engelandvaarders in het bijzonder belicht.

SYMPATHIEK GEBAAK

Van de executeur-testamentair van de weduwe van een geruime tijd geleden overleden Engelandvaarder, ontvingen wij het bericht dat deze weduwe in haar wilsbeschikking een bedrag had afgezonderd bestemd voor de Stichting Genootschap Engelandvaarders.

Het bestuur heeft van zijn grote erkentelijkheid voor deze geste aan de executeur-testamentair doen weten.

Het bedrag is inmiddels gestort op de rekening van ons reservefonds voor bijzondere noden.

Het is begrijpelijk dat wij in deze de anonimiteit in acht nemen.

Het Bestuur

Evenals in april 1984 zal, bij voldoende deelname, van **5 tot 9 april 1992**, wederom een "pelgrimage" van Engelandvaarders al dan niet begeleid door hun echtgenotes worden georganiseerd.

Tijdens de jongste reünie op de KMA te Breda ging een aantal stemmen op, te doen onderzoeken of een dergelijke tocht ook nog dit jaar tot de mogelijkheden zou behoren. Onze niet te overtreffen reisorganisator, Jacob de Mos, en onze "lokale relatiebron" in de U.K., Frans Jacobs, hebben zich met dit onderzoek belast. Tijdens de bestuursvergadering van 1 november j.l. werd besloten voorlopig de organisatie ter hand te nemen.

Het programma van het bezoek is identiek aan dat van april 1984.

Op zondagavond met de nachtboot van de OLAU-LINE van Vlissingen naar Sheerness; met de ons begeleidende Nederlandse touringcar op maandagochtend rechtstreeks naar een herdenkingsplechtigheid op de Nederlandse Erebegraafplaats in Mill Hill; daarna via "Oranjestad" naar het Tower Hotel bij de Tower Bridge in Londen; 's middags ter eigen beschikking en verkleden; 's avonds per bus naar de ontvangst van de Nederlandse Ambassadeur, aperitief en buffet in de residentie van de Ambassadeur, waarna terugkeer per bus naar het hotel; dinsdagochtend per bus naar het landgoed Chartwell, de woning van wijlen Sir Winston Churchill; hier zal, als zijn gezondheid het toelaat, tijdens de lunch Major General John Frost (a bridge too far) ons toespreken; na terugkeer in Londen rest van de dag ter eigen beschikking, mogelijk voor theaterbezoek of bezoek aan plekken van "toen"; woensdagochtend per bus van hotel naar het Mansion House, de zetel van Lord Mayor of the City of London; Alderman Col. G. Spratt begeleidt dit bezoek, evenals het daaraan volgend bezoek aan het nabij gelegen Guildhall-complex, waar de lunch zal worden gebruikt; vervolgens terug naar het hotel; in de vooravond wordt het gezelschap verwacht op het hoofdkantoor van Shell International.

Een van de leden van de Raad van Bestuur van Shell zal ons ontvangen met o.a. aperitief en diner op de bovenste verdieping van dit imposante gebouw op de Thames-oever tegenover de Houses of Parliament; na afloop per bus terug naar het hotel, vanwaar donderdagochtend vroeg per bus naar Sheerness om per dagboot van de OLAU-LINE terug te varen naar Vlissingen.

Een gedetailleerd programma met nadere aanduiding van tijden en locaties, zal aan degenen, die zich op de hieronder vermelde wijze hebben gemeld voor deze reis, schriftelijk worden verstrekt.

Aan deze tocht is een **maximale deelname van 50 personen** gesteld en een minimale deelname van 36 personen.

Definitieve opgave tot deelname kan **alleen** geschieden door betaling per bank of giro. **De betalingen moeten i.v.m. de organisatie, binnen zijn bij de penningmeester vóór 31 januari 1992.** Wanneer minder dan 36 personen zich hebben aangemeld voor de "Package Deal" kan de gehele reis **niet** doorgaan. Registratie van de deelnemers geschiedt bij volgorde van binnenkomst van de betalingen. Deelname is voorbehouden aan Engelandvaarders en hun echtgenoten! Aan degenen, die bij overschrijding van het gestelde maximum van 50 afvallen of wier betaling te laat is binnengekomen, zullen de gestorte bedragen worden geretourneerd.

Om alle verwarringen, die ten aanzien van afwijkende verlangens van deelnemers in 1984 zijn ontstaan, te voorkomen, is besloten ditmaal uit te gaan van een "Package Deal". Alléén de hieronder genoemde variaties m.b.t. de accommodatie op de boot en in het hotel, zijn mogelijk.

Zij die alléén aan de evenementen deel willen nemen door op een andere manier te reizen of de reisduur willen wijzigen, dienen **zelf** te zorgen voor de boeking van vervoer heen en terug en op eigen gelegenheid zich naar de evenementen te begeven en kunnen geen gebruik maken van de accommodatie en vervoerskortingen die in de Package Deal begrepen zijn. **Wel** moet deze categorie deelnemers bijdragen in de kosten van die evenementen, die in het Package Deal zijn opgenomen. Hieronder ook begrepen een evenredig aandeel in de algemene kosten.

Voor deze categorie deelnemers bedragen de kosten f150,-. Overmaking vóór 31 januari 1992 wordt dan als opgave voor deelname beschouwd.

Over te maken deelnamekosten zijn:

A. Heenreis per nachtboot in 4-persoonshut; 2-persoonskamer plus continental breakfast in het Tower Hotel; vervoer naar, van en binnen Londen voor alle evenementen; lunch op Chartwell en in Guildhall; **exclusief** avondmaaltijd en ontbijt aan boord nachtboot, maaltijden aan boord dagboot

f 561,-

B. als sub A., maar **inclusief** toeslag voor 2-persoonshut aan boord nachtboot

f 590,-

C. als sub A., maar **inclusief** toeslag voor 1-persoonshut aan boord nachtboot

f 648,-

D. als sub A., maar **inclusief** toeslag voor 1-persoonshut aan boord nachtboot, alsmede 1-persoonskamer in het Tower Hotel

f 894,-

E. **alléén** deelname aan de evenementen, **zonder** gebruik te maken van het in het Package Deal begrepen **vervoer**

f 150,-

Alle hierboven vermelde bedragen gelden **per persoon**.

Zijn er minder deelnemers voor de Package Deal, dan komt ruimte vrij in de bus voor het lokale vervoer, (exclusief het traject Sheerness – Mill Hill) voor degenen, die onder categorie E. vallen. Dit ter beoordeling 30 minuten voor het vertrek van de bus vanaf het hotel. Een bedrag van £ 15,- zal dan ter plekke door onze reisorganisator geïnd moeten worden.

De verschuldigde bedragen per bank of per giro **nu overmaken** op bankrekening 54.55.46.826 ABN-AMRO te Rotterdam óf op Postbank(giro)rekening 359500 met vermelding: cat. A, B, C, D of E, alsmede vermelding van uw telefoonnummer.

Nogmaals betalingen moeten bij de penningmeester binnen zijn **vóór 31 januari 1992.** (Reken één week voor de overmakingsprocedure bij bank en giro).

Het is aan te bevelen, tegelijk met uw reis- en bagageverzekering tevens een annuleringsverzekering te sluiten, voor het geval dat U door onverwachte calamiteiten verhinderd bent, na aanmelding door betaling, aan de reis deel te nemen. In dat geval ook bellen naar Jacob de Mos, tel. 01747-8 21 83.

En vergeet vooral niet een **geldig paspoort** mee te nemen.

Namens de Evenementencommissie

Jacob de Mos

De jaarlijkse bijdrage.

Zoals ieder jaar vinden de in Nederland en België woonachtige Engelandvaarders en trouwe lezers van onze periodiek, in dit nummer van de SCHAKEL een acceptgiroformulier met behulp waarvan de jaarlijkse **vrijwillige** bijdrage van de Postbank(giro)rekening of van de bankrekening kan worden overgemaakt naar de penningmeester van ons Genootschap.

Degenen, die elders in Europa of daarbuiten gevestigd zijn, kunnen hun bijdragen in cash (valuta van het land van vestiging, in een enveloppe) of per cheque, aan de penningmeester overmaken. Cheques kosten aan beide zijden geld, een enveloppe slechts een postzegel!

Het richtbedrag van de jaarlijkse bijdrage hebben wij dit jaar gehandhaafd op f 45,-.

Deze inkomsten voor de Stichting zijn in hoofdzaak bestemd ter financiering van de kosten, die het produceren en het verzenden van de SCHAKEL nu eenmaal vergen; verder ter dekking van de kosten van de activiteiten van de Sociale Commissie en het bestuur, bloemen en attenties voor zieken (indien bij ons bekend).

De acceptgiroformulieren of andere betalingsvormen kunnen tevens worden aangewend voor de bestelling van de volgende artikelen:

Engelandvaardersdas: f 19,- plus f 3,25 verzendkosten binnen Nederland en voor de rest van Europa, of buiten Europa f 7,50;

Schildjes: f 23,- plus f 5,- verzendkosten binnen Nederland en België, f 6,- voor de rest van Europa, of f 12,- voor buiten Europa.

De inliggende acceptgiroformulieren NIET te gebruiken voor betaling van de Engelandvaarders-reis naar Londen. Dit om verwarring te voorkomen.

Voor de goede orde zij nog vermeld dat het Postbank(giro)nummer van de Stichting Genootschap Engelandvaarders luidt: 359500; het bankrekeningnummer luidt: 54.55.46.826 ABN-AMRO te Rotterdam. Deze nummers echter **niet** te vermelden op de acceptgiroformulieren!

De penningmeester

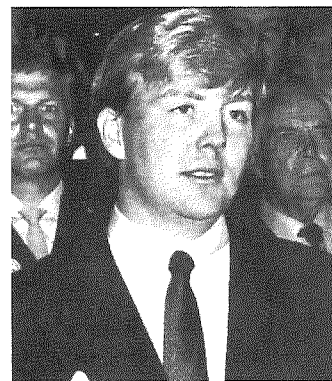

Foto: PUB

Op maandag 28 oktober 1991 vond er een feestelijke bijeenkomst plaats in de Beatrixzaal van het Utrechtse Congrescentrum, ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van de Nationale Federatieve Raad van het Voormalig Verzet Nederland.

Als bijzondere gast was daar aanwezig, de Prins van Oranje, Z.K.H. Prins Willem Alexander.

Voorzitter Hemmes en ondergetekende waren daar eveneens als gast aanwezig in hun functie van vice-voorzitter en bestuurslid van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945.

De voorzitter van de NFR/VVN, Bill Minco, opende de bijeenkomst met een feestrede, waarna de Minister van Justitie, de heer Hirsch Ballin, in een zeer indringende toespraak de aanwezigen wees op de zo noodzakelijke tolerantie in onze samenleving. Hij gaf aan dat door de veelomvattende activiteiten van het Verzet gedurende de bezettingsjaren, het Nederlandse rechtsgevoel versterkt uit de oorlog is gekomen en dat dát verzet ertoe heeft bijgedragen, dat wij nu in een Rechtsstaat in vrijheid kunnen leven.

Een andere bijdrage aan deze bijeenkomst werd geleverd door Dame Vera Lynn, DBE.LLD. Deze bijdrage was uiteraard vocaal, (nog steeds dezelfde stem als vroeger!) en werd beloond met een zeer langdurig en daverend applaus van de méér dan 1000 aanwezigen. Menig traantje werd weggepinkt bij het horen van de bekende liedjes, die wij gedurende de bezetting, ongestoord, van de BBC Home Service konden opvangen.

De programma-onderdelen werden meesterlijk "aan elkaar gepraat" door de bekende journalist en columnist Pierre Huyskens, die naast een dosis voortreffelijke humor ook de serieuze zijde van de bijeenkomst goed onder woorden wist te brengen. Hij besloot met een door hem voor deze gelegenheid gemaakt gedicht, dat juist door de

Foto: De Beus

aanwezigheid van onze jonge Kroonprins een nog veel diepere betekenis kreeg. De Prins, als vertegenwoordiger van de jonge generatie. De heer Huyskens stond mij toe zijn gedicht in extenso in de SCHAKEL op te nemen.

Een feestelijke lunch en een optreden van de Koninklijke Militaire Kapel, besloot deze zeer geslaagde jubileumviering.

FMB

Appèl aan de jeugd

40 jaar Nationale Federatieve Raad van het Voormalig Verzet Nederland op 28 oktober 1991.

Zeg, Lieve Jeugd,
die zoveel toekomst heeft
en die met zoveel hartstocht
en in vrijheid
naar een constante vrede streeft,
die met een juist gevoel
voor billijkheid en recht,
tegen sluipend fascisme,
tegen skinheads en intolerantie
vecht -
die demonstreren kan
en rebelleren zelfs
tegen 't mild en menselijk gezag
dat zij met stemverheffing ook nog
mee bepalen mag,
want onze wezenlijke dynastie
is toch die
van het volk, de democratie
waarvan de Koning van Oranje
niet slechts de fiere beeldenaar is,
maar "den vaderlandt getrouwe" ook
de trouwste dienaar is.

Zeg, Lieve Jeugd,
weet jij wat oorlog is?

Wat zeggen jou die namen,
die Nederlandse namen,
heel gewoon - van Aalberse
tot en met Van Zetten:
van communisten, socialisten, liberalen,
van heel veel vrouwen ook,
die zich verzetten;
van roomsen, protestanten, joden,
van Geuzen, die het eerste weerstand boden -
van al die drieste illegalen
zoals ze destijds zijn genoemd
door al die bange burgersmensen,
de loyalen,
die na de overval,
ten dienste van het Schrikbewind
en vaak nog groetend ook naar die gehate vlag,
gehorig en gehoorzaam overgingen
tot de orde van de Nazi-dag.

Zeg, Lieve Jeugd,
weet jij iets van het late uur
van hen, die zich verzettend,
werden "ausradiert"
en vallen moesten in fascistisch vuur?
En wat er in hun laatste schreeuw

of schrik lag opgekropt?
Wat zij psalmbiddend doorstonden?
En hoe degenen die niet bidden konden
achterover sloegen
in het zelfgedolven graf?
Het was een mens, die daartoe
opdracht gaf.
Een Übermensch dat wel,
maar met een christennaam
gedoopt ooit en braaf opgevoed -
daarna zo "korrigeert"
dat er van menselijkheid geen zweem
meer in hem over was.
Gevolg van een systeem
waaraan hij duivels onderhorig was
en dat nog altijd wortels heeft
in Blut und Boden en zich rabiaat,
ook in de jeugd ontpoppen kan
met vreemdelingen- en rassenhaat.

Zeg, Lieve Jeugd,
vertel 's - wat had jij gedaan?
Had jij je ook verzet, als velen toen?
Meteen ook - en met alle risico's
van dien?
Je zegt natuurlijk "ja"! -
en je verwijst misschien
naar wat de jeugd in Oost-Europa
toch maar presteerde,
toen zij, niet eens bewapend,
de tanks der Dictatuur trotseerde.
't Is waar.
Maar waar is ook dat dictaturen
met Stasi en Gestapo
met Securitate en KGB
vele generaties kunnen duren,
eer dat een jeugd
voor recht en vrijheid samendromt
en desnoods met de blote vuist
in opstand komt.

Zeg, Lieve Jeugd,
ben jij toch niet te jong
en te verwend?
Te jong om te beseffen
wat het precies betekend heeft,
gekelderd en geknecht te zijn,
gefolterd en vernederd,
gemarteld en gedeporteerd?
En vijf jaar murw gemaakt
door monsterlijke wetten?
En wie daarentegen weerstand bood
en zich gewetensvol verzette, moest in principe
rekenen
met een martelende dood.
Ben jij niet te verwend?
Tja, wat is er nu normaler
dan dat er vrede, vrijheid is?
Jij hebt geen Ausweis nodig
om je zelf te zijn.
Er scheuren geen sirenes
door jouw slaap.
Jij kent geen avondklok
en weet echt niet hoe kelders ruiken.
Geen laarzen dreunen
door verstomde straten
en jij hoeft niet te duiken.
Vergeef me, dat ik 't zeg:
vrijheid, wat is voor jou
daar voor bijzonders aan?
Jij mag toch zeker gaan en staan,
waar jij dat wilt?
Toch heeft dat hier,
ook hier, zo'n vijf jaar
niet gemogen.
Onwezenlijk, die tijd,
een naar verhaal, als jij het leest
of van de ouderen hoort -
met al die namen,
van die onschuldige, gijzelaar of jood,
van huis gehaald
de rails opgingen naar een wrede
of nog steeds onbekende dood,
of die zelf, na al het gepleegd verzet,
met in hun rug de kolven,
hun eigen graven dolven.

*Vergeef hen, Lieve Jeugd,
dat zij-van-toen
vooral na veertig jaar
nog altijd intensief herdenken.
Ze zijn er nog, kijk hier,
net nog als levende getuigen.
wil hen jouw aandacht schenken,
want straks, als 't vijftig jaar
geleden is
en als het dan gewoon
nog altijd vrede is -
herdenk jij dan voor hen
als velen der getuigen er niet meer
zullen zijn.
Roep jij ze jaarlijks op het appèl,
gewoon die namen
van landgenoten van je*

*die strijdend in het verzet
omkwamen,
vooral voor jou
opdat je vrij zou zijn,
opdat je tegen tirannie en oorlog,
tegen xenofobie en racisme
altijd waken zou.*

*Bedankt, jeugd
als je dit Verzet herdenkt
en ook na vijftig jaar
nog steeds
de zwaar verdiende aandacht schenkt.*

© PIERRE HUYSKENS

BOS DER ONVERZETTELijken

In zijn voorwoord in deze SCHAKEL maakt de voorzitter melding van de aanleg van het "Bos der Onverzettelijken" op het gratis door de gemeente Almere ter beschikking gestelde stuk grond in die gemeente. Een financiële campagne voor het bos is gestart. Deze campagne wil zich allereerst richten tot de oud-verzetsmensen. Een hoofdelement in de campagne wordt de presentatie van een certificaat, groot vijfenveertig gulden. Elk certificaat staat voor de aanplant van een boom in het "Bos der Onverzettelijken" en draagt bij in de kosten van aanvullende voorzieningen, zoals banken, naamgeving etc. Allen, die willen bijdragen in de aanleg van het bos, kunnen zich door de aanschaf van een certificaat, groot f45,-, ervan verzekeren dat een boom wordt geplant. Uiteraard zijn ook kleinere bedragen van harte welkom.

Ten behoeve van de fondsverwerving voor het bos zijn de volgende rekeningen geopend:

Postbank(giro)rekening 7042 t.n.v. Werkcommissie "Bos der Onverzettelijken". Bankrekening 45.57.88.448 ABN-AMRO t.n.v. Werkcommissie "Bos der Onverzettelijken".

FMB

TERUGBLIK OP DE REÛNIE

Onze oud-redacteur G.A. den Ouden bekeek de jongste reünie uit een andere ooghoek. Het resultaat daarvan vindt U in zijn hiernavolgende bijdrage.

Een dag(je) reünie

's Morgens niet te laat op, want Fred wilde op tijd in Breda zijn, omdat hij uiteindelijk alle paperassen bij zich had.

En we waren mooi op tijd. Lang voordat de stroom begon. Na wat gedelibereer over waar het winkeltje en waar de ontvangst-tafel moesten komen en wat losse opmerkingen, pro en contra over het z.g. vaandel, was alles gereed om de gasten te ontvangen.

En warempel, al heel gauw kwamen de blauwe blazers en de grijze broeken binnendruppelen.

Verliep toen alles vlotjesweg?

Nee natuurlijk niet, want zoals altijd, waren er weer velen die nog niet hadden betaald en voor wie dus geen eten was besproken.

Maar Fred kan alles regelen, zij het met wat gemopper. En terecht.

De receptie-zaal was voor ons, die toch niet allemaal een K.M.A.-opleiding hebben gehad, een beetje vreemd, zo niet ongewoon.

De zaal was m.i. wel 50 meter lang met aan beide zijden een kolommenrij en tussen die kolommen waren weer vierkanten, die door stoelen werden afgebakend.

Daar zouden we dus kunnen zitten, maar daar kwam niet veel van, want dit belette toch de communicatie onderling.

Toch was het interessant om eens te kunnen zien hoe de H.H. en Dames toekomstige officieren hun pauzes en vrije tijd doorbrengen. In elk van die afgesteelde ruimten zitten de leden van de verscheidenen opleidingen. En het waren er nogal wat. Maar ja wat wil je met zo'n 450 cadetten.

Al rond schuifelend was het niet zo moeilijk een praatje aan te knopen met aanwezige cadetten en ik trof daarvoor een a.s. infanterist. Had als dienstplichtige de rang van reserve-officier bereikt en was daarna geaccepteerd als cadet. Was nu derde-jaars en president van zijn onderdeel.

Je kunt het dan natuurlijk niet nalaten om waarschijnlijk stomme vragen te gaan stellen, zoals:

Komen hier ook leraren en officieren?

Nee, dat mag niet. Die mogen hier niet komen, maar wij ook niet bij hen.

Hebben jullie nog een andere ruimte om te relaxen?

Gelukkig wel, want anders wordt het "dienst-gepraat" teveel van het goede.

"Deze geïnterviewde was wat grof gebekt. Niet voor publicatie geschikt".

We hebben ook een conversatie-zaal met t.v., biljart en spelletjes-mogelijkheden. Komt U maar kijken.

Weer wat trapjes op en zowaar een knots van een zaal. De t.v. keihard aan, een biljart en veel gemakkelijk uitzierende fauteuils en banken. Opvallend hier was een halve muur inbeslagnemend doek met daarop in oud-Nederlands ons Wilhelmus.

Maar dan ook alle coupletten. En waarachtig, zoiets te zien, doet je veteranen-hart toch goed.

Hoewel ze hoefden ze niet allemaal van buiten te kennen. Dat viel weer tegen, want ik **moest** het vroeger wel.

Hoe is het op het ogenblik gesteld met het idee om van deze militaire instelling een soort universiteit te maken?

Ach, mijnheer, er is een tijd geweest dat we allemaal sociologen, psychologen en economen moesten worden en we dan als doctorandus naar de troep zouden gaan.

Gelukkig is die tijd voorbij, wat niet wegneemt, dat in het moderne leger zulke eigenschappen duidelijk nodig zijn. Maar voor mij moet een infanterist een infanterist zijn en moet een cavalerist een tank-onderdeel kunnen commanderen. Ook het politieke karakter van de K.M.A. is gelukkig weer op de goede weg.

Van Meyenfelt b.v.?

Zoiets ja.

Cadet, bedankt voor het praatje en veel succes in je carrière.

Zal wel lukken mijnheer, want "ik" heb het hier goed naar mijn zin.

Omdat je nu eenmaal toch in de buurt van de bar bent, eerst maar eens een drankje pakken, want terug naar het podium is weer zo'n 50 meter sloffen met je etalage-benen.

Hofmeester, mag ik een whisky met wat ijs?

Sorry, mijnheer hebben we niet. Zelfs een jonge is hier, behalve vandaag met jullie, echt geen favoriet drankje.

Wat is hier dan wel gewild?

Ach, mijnheer een pilsje of een soft-drink gaat er nog wel in, maar weet U, mijnheer, de jongelui gaan in hun vrije tijd veel liever de stad in. Disco denk ik. Ik werk hier nu al zo'n 27 jaar en kan het dus weten, maar vroeger waren hier wel **echte** feesten. Nu éénmaal per jaar.

Mag ik dan een kleintje pils, hofmeester.

Dus maar weer terug naar het podium, waar nog een kluit mensen te zien is.

Maar ook dat valt tegen en dus maar een zetel gezocht in één van de vele vierkanten.

En wie zie ik daar zitten? Onze oud-voorzitter en mijn vroegere instructeur formatie-vliegen, de heer Kamminga.

Altijd goed voor een babbel.

Hij deed voorheen veel aan opgravingen en heeft daaraan zelfs een doctor's promotie overgehouden.

Nog altijd met schepjes bezig?

Niet zo veel meer, maar ik ga zo af en toe nog wel eens kijken om op de hoogte te blijven.

Ik ben meer bezig geweest met het schrijven van een boek.

Vertel eens?

Het gaat over het ontdekken van Amerika of eigenlijk net andersom over het ontdekken van Europa door de Indianen van Midden-Amerika. Die lieden kenden n.l. wel brons, maar waren niet in staat dat zelf te maken. Ze hadden geen tin en brons is een mengsel van koper en tin en die tin was in Wales te vinden. Eén van hun vorsten destijds was zo begerig, dat hij alsmeer tin in zijn schip bleef laden, zodat het bij het uitvaren is gezonken.

Dit is op zichzelf best een leuk gegeven voor een boek, maar wie koopt zoiets en erger nog, wie wil zoiets drukken en uitgeven.

Gelukkig bedacht een uitgever van jongensboeken, dat hij een schrijver in huis had, die misschien raad wist te geven.

Nou dat is gebeurd. Deze auteur draait de boel helemaal om, vindt eerst het gezonken schip en fantaseert dan verder over de ontdekking van Europa door de Indianen.

Het wordt een soort jongensdetective en ik vind het maar wat leuk om daar aan mee te werken.

Het boek gaat heten "Het jaar van de Jaguar" door Theo Hoogstraten en mijzelf natuurlijk. Uitgever is Sjaloom-Wildeboer en het komt volgend jaar uit.

Bedankt voor het verhaal en de tip, Kamminga.

Kan ik vast gaan sparen.

Een praatje met onze Zuid-Afrikaanse vriend was ook aantrekkelijk, want je hoort hier wel van alles over de toestand daar, maar een "insider" weet het toch allicht wel beter.

Gaat het daar goed zoals het nu gaat?

Jawel ik denk dat we op de goede weg zijn over de erg moeilijke kwestie van apartheid.

Bent U daar werkelijk van overtuigd, in aanmerking nemend de al eeuwen bestaande rivaliteit, om niet te zeggen vijandelijkheden, tussen de vele bestaande stammen en rassen.

Ja, daar heb ik ook een hard hoofd in.

Hebt U de geschiedenis gevolgd van Angola, Rhodesia, Congo en ga zo maar door, welvarende landen, totdat de blanken vertrokken waren?

Ben ik met je eens. Het is één lange geschiedenis van bittere ellende, dictatuur, moord en in elkaar stortende economie.

En bent U er dan nu niet bang voor dat dit mooie land Zuid-Afrika, waar keiharde tante Mandela vast wel een vinger in de pap wil hebben, verwordt tot een van die buurstaten? Ach, ik denk dat mijnheer Mandela het wel prettig vindt op zijn oude dag nog wat vertroeteld te worden.

Vriend ik wens je sterkte en aan de mensen die daar nu aan het roer staan veel wijsheid.

Ja, we zullen het nodig hebben.

Het werd zo'n beetje tijd voor het eten en dus heb ik mijn reünie-vriendje Grüter maar weer eens opgezocht. Ik ken hem al jaren van de O.V.T.S. (Oostelijke Verkennings- en Transport Squadron) te Soerabaja. Hij weet, zich beter dan ik, nog veel namen en voorvallen uit die tijd te herinneren.

En dan wordt roddelen pas echt leuk.

Om te gaan eten, moesten we al die moeilijke trappen (zonder leuning) weer af (en later weer op). Ik sta er dan ook nog steeds verbaasd over, dat daar geen ongelukken zijn gebeurd.

De eetzaal was weer zo'n soort pilaren-gevel. Groot en hoog. Maar er was keurig gedekt. Prima bediening en uitstekend eten, hoewel een Marine-inrichting mijn voorkeur heeft. Maar wie ben ik ...

De tafelrede van de President was, zoals altijd, van een hoog peil.

Mensen wat kan die man praten.

Maar ja, hij heeft het ook tot Generaal gebracht.

Zo zie je maar weer, elke soldaat heeft de Maarschalkstaf in zijn ransel.

Zeer te prijzen, vond ik het, dat bij de tafelrede, ook onze Engelandspelmakkers (44) werden herdacht.

Dat er weer 20 Engelandvaarders, door overlijden ontbraken, is iets wat toch telkensweer, je keel dichtknijpt. Van jaar tot jaar wordt het alsmaar duidelijker, dat ons Gideon's groepje een uitstervend ras is.

Een dat is misschien maar goed ook.

Hoewel ik deze dag nog wel 25 keer zou willen meemaken.

Maar dat kan natuurlijk niet, want ik ben al 75 en het eind is in zicht.

Niettemin, bestuurders van ons Genootschap, bedankt en laten we hopen ... tot het volgend jaar.

Den Ouden

MAAIVELD

Het behoort tot de folklore van ons landje dat elke kop, die zich boven het maaiveld verheft, terstond en afdoende tot zodanige proporties wordt gereduceerd dat de vlakke harmonie in het landschap is hersteld.

Wanneer daarbij nog komt dat het aldus te maken slachtoffer zich niet of nauwelijks kan of wil verdedigen is dat mooi meegenomen.

Ook bestaat de mogelijkheid iets vaags te poneren, liefst met grote koppen in een krant. Mocht dan later de onjuistheid zijn aangetoond dan kan op de

5e pagina een korte mededeling volstaan dat het bericht niet juist blijkt te zijn. Het kwaad is dan al geschied. Niemand leest de 5e pagina en het gerucht blijft. Ik schrijf dit alles, omdat ik mij kapot erger over de berichten betreffende Z.K.H. Prins Bernhard. Niet zodra was de uniformaffaire de wereld uit of een vuilspuiter kwam met een nieuw verhaal. De Prins zou zijn beste vriend Roëll hebben verraden.

Evident werd aangetoond dat dit een leugen was. Het verhaal echter blijft hangen met de typische Hollandse toevoegingen als: "Nu zie je eens" en "Er is geen koe zo bont ... etc." Bah.

Niet wordt er aan gedacht hoeveel de Prins, met enorme risico's, voor ons land heeft gedaan. Hoeveel leed hiermede Z.K.H. wordt berokkend. Hoeveel dank we hem verschuldigd zijn voor zijn voorbeeld, zijn daden en zijn stimulans voor het verzet, in Nederland en ook buiten bezet gebied.

Hij verdient niet dat er na dit alles getracht wordt een smet op zijn blazoen te werpen. **Wij** staan achter hem en ik geloof dat hij dit ook wel weet.

Klaver

REGIO ZUID

Gaarne geef ik gevolg aan het verzoek van Bram Grisnigt om mijn indrukken weer te geven over de najaarsreünie van 8 november j.l. te Gilze-Rijen. Als vanouds was ook deze reünie weer bijzonder gezellig.

Omdat dit samenzijn van oudsher wordt gehouden in de Bistro-zaal van het Motel van der Valk in Gilze-Rijen, is het voor velen een vaste prik geworden. Ondanks het slechte weer én de rit in het donker, mochten we 46 koppen tellen. En het valt mij op dat deze reünies zij het op wat kleinere schaal, iets gezelligs intiems hebben.

Naast onze Bistro-zaal, is er nog een bar voor nog een afzakkertje, terwijl men in het Motel kan blijven overnachten, mits men tijdig bespreekt. Het is bovendien leuk om elkaar de ochtend erna nog eens enthousiast uit te wuiven. Tot de volgende reünie roepen we dan.

Zo maakte ik eens mee, dat bij het verzamelen van de diverse ontbijt-onderdelen, zoals een eitje, cerealen, sappen enzomeer, een onzer luidkeels tevreden uitriep: "Dit is toch echt beter dan bij ons in de gevangenis", doelend

uiteraard op minder plezierige opgesloten situaties in 1940-1945. Stom verbaasd keken 'derden habitués' van het Motel ons aan, geheel niet begripende dat zulke nette en eerwaarde grijsaards ooit in de gevangenis verbleven.

Ook bij deze reünie zag ik nieuwe gezichten, nieuwe ontmoetingen, herkenningen van oorlogscontacten van weleer. Maar ontbraken er diegenen onder ons, die ons ontvielen en die er nooit meer bij zullen zijn.

Mijn hoed af voor de weduwen, die trouw blijven komen.

Bram Grisnigt nam het woord om ons te verwelkomen en deelde mede dat Toine Lazeroms wegens gezondheidsredenen helaas niet van de partij kon zijn. Spreker deed vooral beroep op ons om zo weinig mogelijk, of liever niet te roken, aangezien sommigen te kampen hebben met longemfyzeem.

Ik sluit mij gaarne daarbij aan: beter een extra goed glas wijn, 't houdt bovendien het bloed lekker dun.

Hij bevestigde eveneens dat de volgende 'Voorjaarsreünie' zal worden gehouden op:

Vrijdag 27 maart 1992, wederom in het Motel van der Valk (komende van richting Breda, richting Tilburg, de 2e van der Valk, afslag Gilze-Rijen, dan links onder de snelweg door en dan weer de 2e links) en dat vanaf **17.00 uur**.

Informeel mochten we vernemen van de Engelandplannen van 5 t/m 9 april 1992; daar komen verdere mededelingen over in de SCHAKEL. Er zouden al ca. 35 gegadigden zijn. Geweldig en nu kan het nog!

Maar eerst zien we elkaar dus op 27 maart 1992 vanaf 17.00 uur in Motel Gilze-Rijen en dus even tijdig tevoren telefonisch bevestigen aan:

Toine Lazeroms (04132) 6 48 84

Bram Grisnigt (01646) 1 34 15

Cor van Remmen (01650) 3 64 88

Sam G. Timmers Verhoeven

Gevolg gevend aan de wens van voorzitter Hemmes bij mijn afscheidslunch verleden juli om de contacten met onze Belgische vrienden te blijven onderhouden, namen **wij** deel aan de algemene vergadering van de UNEG, op zaterdag 26 oktober j.l. in het Hotel Bedford te Brussel.

Wij, d.w.z. het echtpaar Carlier + ondergetekende en echtgenote, hadden het genoeg om zowel aan de vergadering te kunnen deelnemen, als om met inmiddels gemaakte Belgische vrienden een uitstekende lunch + wijnen te mogen savoreren.

Aan de vergadering namen behalve bestuursleden en genodigden, tevens een kleine honderdtal UNEG-leden deel.

Zowel de Franse UNEG-voorzitter monsieur L. Dalin, als ondergetekende kregen een ereplaats aan de bestuurstafel.

Na de speech van de Franse voorzitter was het mijn beurt om enige woorden van dank uit te spreken voor het feit dat we wederom waren uitgenodigd, dat de contacten tussen het Genootschap Engelandvaarders en de UNEG in feite **al sinds 1970** dateren, waarbij ik de Erevoorzitter Baron Bloch speciaal bedankte voor zijn lovende woorden m.b.t. het Nederlandse verzet van weleer rondom Arnhem, dat blijkbaar toen ook Belgische para-agenten heeft opgevangen.

Tot slot overhandigde ik de Belgische voorzitter, Henri Branders een boek van Airey Neave getiteld 'The Little Cyclone', een gedetailleerd verslag van de Belgische Escape-réseau "LA COMETE".

Op zondag 27 oktober j.l., was er een happening van de overlevenden en vereniging van 'La Comète', zodat op verzoek van Mrs. Siedenburger, de Engelse weduwe van Engelandvaarder H. Siedenburger, dit boek door Henri Branders ter bestemde plekke kon worden overhandigd.

Behalve de bijna 600 geallieerde vliegers, zijn er ca. 20 Engelandvaarders via deze lijn weg weten te komen.

Het valt mij bij deze happenings steeds op hoeveel onderling contact er (nog) bestaat tussen Engelandvaarders uit België en Nederland.

Zo sprak ik wederom M. Guy Weber, adjudant van wijlen Z.M. Koning Leopold III, thans secretaris van zijn weduwe La Princesse de Réthy. Hij kende niet alleen mijn toenmalige commandant, maar ook nog een aantal van onze EV-ers.

Ook oud-Unilever man. Kol. res. Van den Eynde, had vele contacten in Nederland, om enige voorbeelden te noemen

Het valt mij bovendien op hoe deze Belgen prat gaan – hoewel Franstalig – op hun banden met Holland.

S.G. Timmers Verhoeven

EETGELEGENHEDEN TIJDENS EEN ENGELANDVAART

Engelandvaarder J.J. van Eeghen uit Schellinkhout heeft naar aanleiding van de 'geneugten des levens' in ons vorige nummer van de SCHAKEL zijn wederwaardigheden terzake voor ons op papier gezet. "Er gebeurt ook zoveel in 2,5 jaar tijd en dat nog wel met het ontwortelde leven van een Engelandvaarder in sterk ontregelde landen en tijden" schrijft hij ons als excuus voor de lengte van zijn bijdrage.

Zijn van het gebruikelijke patroon afwijkende ervaringen, met name in Noord-Afrika, waren voor ons mede aanleiding om zijn verhaal in extenso op te nemen.

Ik denk, dat bij alle Engelandvaarders vroeg of laat eten een centrale plaats in hun wederwaardigheden heeft ingenomen. Bij mij heeft eten gedurende de 2,5 jaar van mijn Engelandvaart vaak op mijn beslommingen gewogen, maar is bij andere gelegenheden een genieting geweest.

Samen met mijn oude schoolvriend, Mundi Oberman, zijn we op 23 augustus 1940 met ouderwetse rugzakken als enige bagage gaan lopen in de richting van Spanje. Ons vertrouwen te zullen slagen was alleen gebaseerd op het feit, dat er op een schoolatlas een lijn van Holland naar de Pyreneeën getrokken kan worden. Zo vroeg in de bezettingstijd was er in Nederland niets bekend over de toestanden in België, Frankrijk en Spanje. We gingen op goed geluk en we hebben ook veel geluk gehad, anders waren we er nooit gekomen.

Onze enige doeltreffende voorbereiding was de aanschaf van een aantal trouwringen als oplossing van het valutaprobleem onderweg. Weliswaar bleek het een slechte handel, omdat het 14 karaats goud was en er in België en

Frankrijk alleen 18 karaats goud gebruikt wordt, maar het doel om onderweg over wat geld te kunnen beschikken werd toch voldoende bereikt om tijdens het eerste gedeelte van de tocht gewoon te kunnen eten. De eerste bijzondere eetgelegenheid kwam pas bij de demarcatielijn, waar we een hele dag door de wijngaarden kropen en dus die dag alleen druiven aten.

In bezet Frankrijk was ons aangeraden niet met auto's te liften. Alleen de moffen en hun vrienden konden over benzine beschikken. In onbezet Frankrijk kon dat wel en vroeg op de eerste dag van onze "vrijheid" kregen we al een lift met een Nederlandse Rode Kruis-bus, die in Toulouse landgenoten ging ophalen. Op het consulaat in Toulouse werd ons duidelijk gemaakt, dat de consulaire dienst tot taak had om vervoer van Nederlanders naar huis te verzorgen en niet om kwajongens verder van huis te helpen. We troffen op het consulaat professor Naam-vergeten: een rimpelig mannetje die een specialist was in de etnische invloed op het menselijke geraamte. Op dat ogenblik was hij hoogst verontwaardigd, dat hij niet gewoon met de trein naar Lissabon kon reizen, waar hij op een vakcongres verwacht werd. Die consulaten zijn niets waard, vond hij! Hij nodigde ons uit bij hem te verblijven. Dat verblijf bleek voor ons een zaal propvol hangende skeletten te zijn, waar we onder konden slapen. Bij elke onvoorzichtige beweging in de nacht klonk het gekinkel van de verstoorde geraamten. Het eten was speciaal bij de professor. Hij verklaarde in Afrika geleerd te hebben, dat je alles kan eten als het maar flink gekookt is. Hij had dus een grote kookpot op een bunsenbrander van het laboratorium staan. Daar ging elke morgen afval eetwaar van de hallen in als toevoeging op de vorige resten en dat werd de hele dag gekookt. De prut smaakte niet eens zo slecht, maar we hebben er wel een week buikloop van overgehouden.

Een groot voordeel van onbezet Frankrijk was, dat je er toen veilig per openbaar vervoer kon reizen. De reis naar Perpignan ging dus per trein. De consul daar was wel behulpzaam. Hij maakte onze paspoorten geldig voor Spanje en gaf ons de aanwijzing om de tocht over de Pyreneeën boven Villefranche-de-Gonflent te proberen. Daar konden we met de trein heen, terwijl de bergen er voor ons beklimbaar waren en toch hoog genoeg om verlaten te zijn. Het plan was goed, maar mislukte desondanks. Nauwelijks waren we boven de boomgrens uit, of er werd op ons geschoten. We renden ons de longen uit ons lijf terwijl het schieten doorging. We voelden ons echt het haasje en besloten dat Spanje geen vriendelijk land voor ons was. We aten een feest-diner op het in-leven-zijn en vertrokken naar Marseille: een grote havenstad waar een verdere reis mogelijk moest zijn.

Tot Nîmes hadden we nog geld voor de trein, daarna was het trouwring-geld op. Omdat er bijna geen liften mogelijk was wegens het benzinegebrek, werd het een lange voettocht in het Provence van september. Daar is het dan goed weer en is er overal wel wat eetbaars van het land te pikken. Pas dicht bij Marseille werd het minder: lange lege wegen met alleen amandel- en olijfbomen. Het neemt zoveel tijd in beslag om je alleen met verse amandelen en olijven te voeden, dat je nooit aan hongerstillen toekomt. Aan het eind van de middag ging het ook nog regenen. We bleven stug doorlopen en haalden heel langzaam een eenzame figuur in, die we al ver voor ons konden zien. Het was een sjofele Arabier, die zwigend zijn pas versnelde, zodat we samen verder liepen. Het zal nog wel twee uur verder zijn geweest, toen we bij een gehucht kwamen en hij ons meewenkte. Zijn woning was het enige bruikbare vertrek in een vervallen huis. Hij had een hoop vodden als bed en was meteen bezig met vuur maken onder een pan in de oude stookplaats. Hij kookte een heerlijke groentenbouillon met schapenvlees. Later heb ik die leren kennen als de bouillon die bij couscous gegeten wordt; hier was er een stuk stokbrood bij. Hij bedeelde ons ruim in gedeukte aluminium borden. Op onze lege magen smaakte het als een godenmaaltijd. Alles ging zwijgend: hij was doofstom of kende geen woord Frans. De volgende morgen wekte hij ons vroeg met de rest van het stokbrood en zwarte koffie. Daarna bracht hij ons naar een pleintje waar een vrachtauto stond. Die bleek elke ochtend om half zes met Arabische arbeiders naar Marseille te rijden. We waren door de zwijgende in alles goed geholpen.

Herfst 1940 was Marseille stampvol met mensen, die vagelijk of serieus van plan waren Frankrijk te ontsnappen. Ook hier vond het consulaat dat het alleen hun taak was om – op wijze joden na – Nederlanders terug naar hun Vaderland te helpen, zodat ons de keuze werd gegeven ofwel naar Nederland terug te gaan, ofwel hun niet verder lastig te vallen. Omdat we totaal blut waren, kregen we als grote gunst frs. 15,- (+ 65 ct.) per dag. Dat was het bedrag dat de door hen geheel verzorgde terugkerenden als zakgeld kregen. Voor ons was het teveel om dood te gaan en te weinig om te leven. Als oplossing vonden we een peeskamertje in een bordeel, dat wegens de wapenstilstandregels 's nachts dicht moest. Van 10 uur 's avonds tot 8 uur 's morgens beschikten we over de werkmatrix voor 8 frs. per nacht. We merkten, dat we dan nog net samen één groot stokbrood met wat radijsjes of tomaten en een half flesje volkswijn konden kopen. Zo konden we dan opsparen om eens per week een groot portie couscous in de Arabische wijk te eten: dat was de goedkoopste warme maaltijd.

Met die levenswijze namen we deel aan de kermis van vluchtweg-zoekenden. Ik vond een weg door mij als ontvluchte Franse krijgsgevangene bij een demobilisatie-centrum te melden. Veel gesprekken op straatbankjes hadden mij daartoe een gedegen kennis van het oorlogsgebeuren van een Frans regiment gegeven. Ik kreeg Franse identiteitspapieren, een stel ondergoed en sokken, frs. 1000,- en het allerbelangrijkste: als demobilisatie bestemming de plaats, die ik als dienstopkomst meldde. Daarvoor had ik Beyrouth gekozen: destijds in een Frans protectoraat gelegen. Mijn vriend Mundi, een grote typische Germaan die slecht Frans sprak, lukt de list niet. Mismoedig heeft hij toen toegegeven aan de druk van het consulaat en is naar Nederland teruggekeerd. Hij heeft het grootste deel van de oorlog doorgemaakt als dwangarbeider in Duitsland. De frs. 1000,- hielpen mij wat beter te eten als troost.

De demobilisatie ging uiteindelijk niet door, omdat de Italiaanse armistice-commissie bij een van zijn zeldzame vertonen van activiteit had uitgevonden, dat er – ondanks dat het grootste deel van het Franse leger nog krijgsgevangene was – al veel meer militairen naar buiten Frankrijk gedemobiliseerd waren, dan er ooit vandaan kwamen. Ik was echter in contact gekomen met John Graham en Patric O'?, beiden voormalig van The British Council te Parijs, die een organisatie opgezet hadden om de op het vasteland achtergebleven Engelse militairen weg te helpen. We waren toen nog allemaal onbesuisde beginnelingen in dit soort dingen en lieten niet op geheimhouding. Onder meer nam ik drie keer als begeleider deel aan tochten over de Pyreneeën en in de trein erheen was het telkens onmogelijk te verhinderen, dat die Engelsen hun eigen taal spraken. De derde keer ben ik in Spanje gevangen geraakt: in hun onbenul was ik door mijn reisgenoten aangewezen als organisator van deze grensoverschrijdingen. De Britse diplomatieke dienst heeft toen de hulp van een cipier voor me gekocht om terug naar Frankrijk te kunnen vluchten. Spanje was daarna voor mij als uitweg verloren. Doordat de organisatie wat geld van stille welwillenden kreeg was het eten provinciaals goed in die periode en een Kerstdiner met de Engelse militairen werd op de traditionele wijze groots genuttigd.

(wordt vervolgd)

Voor mijn vertrek naar Aliga heb ik Bentinck nog in contact gebracht met een vriend van Kloosterhuis jr, die een weg naar Roemenië wist. Hij heeft dit plan ten uitvoer gelegd met Bijl de Vroe en die Hongaar, maar in de grensplaats Nagyvárad liep men vast. De Hongaar heeft daar kans gezien door omkoping uit de gevangenis te komen en naar een later in Budapest ontvangen bericht Boekarest bereikt, waar hij Smit heeft opgezocht, die daar voor een kort bezoek vertoefde. Bentinck en Bijl de Vroe zijn door tussenkomst van Kolonel Utassi los gekomen; zij hebben zich weer in Budapest gemeld.

Ook de in Aliga door mij gelegde verbindingen, waarvoor ik eenmaal naar de Joegoslavische grens ben gegaan, liepen op niets uit. Een en ander vormde een onderdeel van de pogingen die wij samen met de Fransen hebben ondernomen (Kapitein Roos) met wie we een gentlemans agreement hadden, dat er op neer kwam dat, indien een van de beide partijen een doorreisbaarheid zou vinden er telkens enigen van de andere partij mee zouden gaan. Toen de Fransen echter een weg naar Tsjechoslowaakse partizanen hadden gevonden, waarschuwde Roos ons pas, toen er al meer dan 100 Fransen weg waren en de verbinding weer potdicht zat. Dat was in november 1944.

Terug uit Aliga ben ik ongeveer drie weken ziek geweest en Van der Waals, die intussen een meer intensief contact met de Britse Intelligence Service had weten te bewerkstelligen, verzocht mij hem en Barrat aan te wijzen voor het voeren van directe besprekingen met bepaalde Britse agenten. Door hen, en later ook door Kranenburg, is in die periode en later, toen de Russen Budapest al naderden, zeer goed en grondig gewerkt. Zij hielden mij steeds op de hoogte.

Begin augustus brachten Kranenburg, Van der Waals en Van der Pol een zeer goede verbinding met Roemenië tot stand, die evenwel door slordigheid van medewerkende Hongaren juist te laat in gang kon worden gezet. Precies op het ogenblik dat na een volkomen onnodig oponthoud van een paar weken, Van der Pol, Kranenburg en ik de reis naar de grensstad Kolosvár zouden ondernemen werd geheel Hongarije gealarmeerd, het grensgebied met Roemenië gesloten en op alle Budapestse stations een strenge controle op het verkeer ingesteld. Niemand kon de stad uit zonder speciale vergunning en die toestand is voorlopig zo gebleven.

Van der Pol is, ondanks tegenadvies van Hongaarse zijde, na een stationsverkenning toch gegaan en in Kolosvár aangekomen. Hij kon echter voorlopig niet over de grens en moest onderduiken tot de Russen die stad innamen. Hij heeft Engeland via Napels bereikt en dienst genomen bij de RAF.

Naarmate bleek, dat een geallieerde landing op de Balkan niet door zou gaan, ging Howey zich steeds minder met de zaken bemoeien en zag ik de "oude

man” ook steeds minder. Half september arrangeerde Howey een onderhoud in het gereformeerde seminarie op het Cálvin Tér (Calvijnpaleis) waar Van der Waals was ondergedoken en verklaarde daar dat hij op het punt stond met een vliegtuig Hongarije te verlaten; hij droeg de leiding over het geallieerde werk in Hongarije aan mij over, waarmee de ”oude man” accoord ging. Op 21 september heeft hij zijn voornemen ten uitvoer gelegd en is met een deserterende Hongaarse vlieger naar Italië uitgeweken.

Bentinck had ik intussen, na overleg van Van der Waals en Kranenburg, in verbinding gebracht met de gereformeerde predikant Pap László, die in Holland had gestudeerd en die ons, evenals enigen van zijn collegae, van het begin af aan tot grote steun is geweest. Hij zou in het geheim, wederom met een vliegtuig, naar Genève gaan en een van ons zou dan als vlag op de lading mee gaan en via Frankrijk naar Engeland kunnen uitwijken. Dit plan is om voor mij onbekende redenen niet doorgegaan, maar begin december is Bentinck met een andere combinatie per vliegtuig naar Italië gegaan. Hij heeft Engeland via Napels kunnen bereiken.

Sinds begin oktober zijn onze werkzaamheden in verband met het voortdurend oprukken van de Russen zeer toegenomen; iets wat zich nog meer tekende na de mislukte staatsgreep van Horthy. Pückel werkte van de ochtend tot de avond ten huize van een gereformeerd predikant aan valse stempels en valse papieren. Twee Hongaarse drukkerijen verschaften ons allerlei formulieren en bescheiden om Hongaren (doorgaans om gezondheidsredenen) voor een bepaalde tijd of definitief aan de militaire dienst te onttrekken of vrij te maken uit werk in oorlogsbedrijven.

Verder werden alle bescheiden geproduceerd om Joden uit handen van de vijand te houden; de noodzaak hiervoor nam toe naarmate – en dat is bij herhaling gebeurd – de zittende Hongaarse regering meer Duits gezind werd en tenslotte aan de Pijlkruisers kwam.

Discriminatie van Joden was in Hongarije, ook voordat wij er kwamen, een wel zeer singuliere aangelegenheid. Men was Jood als men geen doopbewijs kon tonen (Christenpapieren werd dat genoemd), maar als men die als Jood wel kon tonen was men ook geen Jood meer. Joden mochten niet in militaire dienst, doch gingen als ze op moesten komen in arbeidsdienst en waren als zodanig herkenbaar omdat ze in burger rondliepen maar aan een band en een militair hoofddeksel herkenbaar moesten zijn. Verder mocht een Jood geen hoofd van een zaak zijn, ook niet als die van hemzelf was. In dat laatste geval mocht hij de zaak daadwerkelijk wel drijven, maar officieel gebeurde dit door een door hemzelf aangestelde Christen, die zich dan af en toe eens liet zien en in feite alleen maar zijn salaris toucheerde.

Doopbewijzen werden door ons in massa aangemaakt op officieel papier en ondertekend door een Katholieke of Gereformeerde godsdienstige autoriteit. In het begin lieten Joden zich ook wel officieel ”beker”, maar naarmate de tijd verliep en de Jodenmaatregelen werden verscherpt namen genoemde autoriteiten in toenemende mate genoegen met een door ons verschaft doopbewijs voor inschrijving in het doopregister.

Nagenoeg alle stempels van officiële Hongaarse autoriteiten en instanties werden in die periode door ons nagemaakt en soms was het niet eens nodig om ze na te maken omdat ze al dan niet door omkoping werden verkregen. Een nadeel werd, dat sommigen van ons te bekend werden.

De combinatie Van der Waals-Kranenburg-Barrat maakte contact met een aantal ondergronds werkende democratisch ingestelde groeperingen. Liene-man stond in verbinding met een communistische organisatie. Van der Waals betrok springmiddelen van mijnwerkers. Zelf maakte ik contact met een groep onder een Katholieke geestelijke van Joodse afkomst en een groep Tsjechen onder een zekere János, alias Rajec, waarmee valse papieren en inlichtingen werden uitgewisseld en die we van stempels en handvuurwapens hebben voorzien. Ook werd wapeninstructie gegeven aan een groep jonge Joden, die tenslotte, toen de grote Jodenarrestatie plaats vond tot gewapend verzet is overgegaan en daarbij ten onder ging toen de Duitsers ten einde raad een paar tanks inzetten.

Een aantal Nederlandse en Belgische arbeiders, die van hun werk bij de Duitsers weg liepen werd voorzien van onderduikadressen en valse papieren (Gebrs van Tongeren, Van de Pol en twee Belgen). Van de Pol diende in uniform bij de Organisatie Todt en is pas geholpen toen hij zich met zijn bewapening meldde en na te zijn aangezegd, dat hij bij eventuele aankomst in Engeland of Nederland als zodanig bekend zou worden gemaakt, hetgeen ook is geschied toen we in Londen arriveerden.

Op een dag in september, om ongeveer 23 uur in de avond, stonden bij mevrouw Harff vier van de zes Britten voor de deur, die we destijds in Zugliget van leeftocht, kleding en andere ontsnappingsmiddelen hadden voorzien. Het waren:

- Gordon Park, New Zealand Forces, legernummer 5139;
- Archibald Hepburn, een Schot van de British Forces;
- Gordon Tasker, Britsch Forces en
- William Jones, British Forces.

De laatste drie waren reeds de volgende dag bij betrouwbare Hongaren ondergebracht; Park was niet direct te plaatsen en bleef een paar dagen bij Kloosterhuis.

Op 4 december 1944 is Van der Waals door de Duitse linies ten zuid-westen van de hoofdstad naar de Russen gegaan. Bij zich had hij de opstellingen en sterkten van de Duitse en Hongaarse troepen in en om Budapest, alsmede de opstellingen van de luchtafweer, welke gegevens wij van een Majoor van de Hongaarse Generale Staf hadden gekregen, een kennis van Smit. Wij hebben niets meer van hem vernomen en ik heb hem in Londen als vermist opgegeven.

Barrat en Tasker hebben eenzelfde contact met de Russen gemaakt ten noorden van Budapest in de richting Vács; zij hadden inlichtingen die waren uitgewerkt door een agent van de Britse Geheime Dienst, die bij ons bekend was onder de naam "Albert" en wiens identiteit later in Londen is bevestigd. Hun inlichtingen waren gecoördineerd met die van Van de Waals.

Tom Weinstein heeft hetzelfde in zuidelijke richting geprobeerd, is daarbij door een Hongaarse patrouille onderschept, wist weer te ontkomen en is naar Budapest teruggekeerd.

Daags voor Kerstmis 1944, bij het invallen van de duisternis, zijn een paar Russische tanks verrassend doorgedrongen tot op ongeveer 500 meter van het huis van Kloosterhuis, waar Bijl de Vroe en ik die dagen woonden. Wij hadden afgesproken ons tot de komst van de Russen op te bergen, aangezien we toch niets meer konden doen en het hooguit een verschil van een paar dagen kon uitmaken. Het wemelde in de buurt van de troepen en het terrein was onbegaanbaar door de vele mijnenvelden. Een poging van Kranenburg, die in Pest was ondergedoken, om een seinverbinding tussen de twee delen van de stad te organiseren was gestrand op gebrek aan medewerking van de Hongaren en dat was zeer begrijpelijk op dat moment.

Het huis lag enkele dagen in de voorste lijn, doch werd niet door de Duitsers noch door de Hongaren bezet. Op 27 december, in de vroege morgen drong plotseling een groep Russen onder een Mongoolse luitenant tot de woning door en bij hen was een onderofficier die in feite de dienst uitmaakte, vermoedelijk een politiek commissaris. Zij brachten een paar gewonden binnen, die door ons meteen op divans en bedden werden gelegd. Ik sprak de onderofficier in zijn eigen taal aan en zei dat hij bij een Hollandse familie was en Bijl en ik twee uit Duitse krijgsgevangenschap ontvluchte officieren waren. De man was zeer rustig, vroeg om wat wodka en ging met mij het gehele huis af om te zien of er geen Duitsers verborgen waren of boobytraps waren aangebracht. Toen een van de Russen trachtte het gouden armbandhorloge van mevrouw Kloosterhuis af te nemen heeft hij dat belet. Op zijn verzoek overhandigden wij hem de in huis aanwezige wapens en gaven wij zijn mensen te eten voor zover dat mogelijk was.

Toen ik vroeg naar zijn commandant te worden gebracht heeft hij één man als geleide aangewezen naar de achterwaarts gelegen staf. In gezelschap van Bijl de Vroe, Kloosterhuis jr en diens Hongaarse zwager zijn we toen afgevoerd, waarbij de dronken geleider die zeer goed wist dat hij met bondgenoten te maken had, onderweg onder bedreiging met zijn wapen trachtte ons van waardevoorwerpen te ontdoen. We kwamen via een soort van compagnies-commandopost bij een staf, die gezien de afgelegde afstand en de "standing" van de aanwezige officieren vermoedelijk een regimentsstaf zal zijn geweest. Wij werden daar door een kapitein verhoord en ik heb er zo goed als mogelijk de toestand om Budapest uitgelegd. Op zijn beurt vertelde hij mij in grote lijnen de opzet van de Russische aanval; de stad was toen al door twee ringen omsingeld en voor de bezetting was er geen ontkomen meer aan.

Tenslotte werden we "voor onze eigen veiligheid" ondergebracht in een huis waar het wemelde van de door de Russen gearresteerde Hongaarse burger, maar als een soort van gunst mochten we bij de wacht op de grond slapen en apart in de keuken eten, waarnaast een batterij Katjoesja-raketten was opgesteld, die bij het afvuren een heidens lawaai maakten. Op mijn verzoek als geallieerd officier te worden behandeld antwoordde een onderofficier: "Maar dat worden jullie toch!"

Mijn kennis van de Russische taal heeft gedurende ons gehele verblijf bij onze oostelijke bondgenoten dividend betaald. Het begon al bij dat eerste contact en dat is tot het eind zo gebleven. Een kapitein, die kennelijk de commandant ter plaatse was en de groene epauletten van de GPOe (thans NKVD) droeg, nodigde mij in zijn kamer uit, was zeer vrijgevig met drank en trachtte met uit te horen.

Enkele dagen later zijn we te voet naar Budakèsi, een voordorp van Budapest gebracht waar we werden verhoord door een Joods Russisch officier, die ons tegen de duisternis losliet, maar ons geen bewijs daarvan meegaf. Na twee of drie kilometer werden we uiteraard door een patrouille aangehouden en ditmaal kwamen we terecht bij de Russische contraspionagedienst, een onderdeel te velde van de GPOe. Na een kort "onderdak" in een leeg varkenshok werd ik naar de commandant gebracht, ditmaal een op het oog nogal gemoeidelijk kolonel, die mij in bijzijn van drie kapiteins en een Tsjechische tolk aan een verhoor onderwierp. Ditmaal wendde ik voor die tolk nodig te hebben en geen Russisch te verstaan (waarom ook niet werd gevraagd) en het onderhoud geschiedde van mijn kant in het Duits. Ik meldde ronduit welke van mijn papieren echt (alleen mijn Hollands paspoort) waren en welke vals, toverde een paar Louis d'Or uit mijn kleren, haalde wat Amerikaanse bankbiljetten uit mijn schoudervoering zonder dat daarom werd gevraagd en gaf de nodige

inlichtingen waarom men vroeg en intussen trachtte ik zoveel mogelijk op te steken uit wat de Russen zo allemaal onder elkaar bespraken. Na een paar uur werd er gepauseerd en kon ik met de tolk in een hoekje van de officiersmess (of wat daarvoor doorging) gaan eten. Op een gegeven ogenblik zei die, dat mijn valse papieren een uitstekende indruk hadden gemaakt, want een van de kapiteins was een expert in dergelijke zaken en had er maar twee taalfouten in gevonden. Verder zei hij, dat ik niet zo met volle aandacht moest zitten luisteren als de Russen met elkaar aan het woord waren, maar dat ze dit zelf niet in de gaten hadden. Ik vroeg hem toen ook waarom het onderhoud zolang duurde als men er, zoals was gebleken, toch van overtuigd was dat ik de volle waarheid sprak. Hij antwoordde dat ik, als ik verder goed luisterde dat zelf wel zou ontdekken en dat is ook gebeurd. Want bij het vervolg-verhoor kwam ik er achter dat er bij de Russische officieren verschil van mening bestond of wij al dan niet voor de Engelse Geheime Dienst hadden gewerkt en dat zij er op uit waren in dat geval te trachten meer van de werkwijze van die dienst te weten te komen. Toen ik weer naar mijn varkenshok terug werd gevoerd kon ik nog net Bijl de Vroe hiervan op de hoogte stellen en diens verhoor heeft maar kort geduurd. Hij had niets nieuws te vertellen. Bij het afscheid wilde men mij op mijn vraag hoelang men ons vast wilde houden nog wel mededelen dat dit afhing van de val van Budapest en dat dat nog maar een paar dagen zou duren.

Maar dat heeft nog ongeveer vier weken geduurd, door de hardnekkige tegenstand van de Duitse SS troepen in de Burcht en een paar dagen later gingen we weer een eind verder en ditmaal met een echte "taxi", wat ik als een gunstig teken zag.

Daar werd ik verhoord door een kapitein, die ook een tolk bij zich had en reeds direct bij het begin van het onderhoud voelde ik mij genooddaakt te protesteren tegen de meer dan onhebbelijke manier waarop dit begon en dat heb ik toen maar in het Russisch gedaan en de toon werd daarop merkbaar beter. Intussen waren ook Lieneman en Hartevelt op deze post aangekomen en wij werden met z'n vieren opgeborgen in een keuken. Wij zijn een voor een verhoord en konden daartussendoor rustig met elkaar praten en mijn eerste zorg was onze twee collegae zo gauw mogelijk te vertellen dat ze niet moesten gaan opscheppen met hun werk bij de Britse Dienst. Wij Nederlanders zijn bij geen van de verhoren mishandeld; met Fransen schijnt dat wel het geval te zijn geweest naar wij later hebben vernomen.

Toen we ongeveer een week in die keuken hadden gezeten en intussen gezelschap hadden gekregen van twee Hongaren en een Frans onderofficier ontstond plotseling grote zenuwachtigheid onder de Russen en werden we

verplaatst naar Pomáz, een dorp noord van Budapest. Hiervoor moesten we in een ruime boog om de stad heen in een transport met een groot aantal Hongaarse strafgevangenen, zij het dan ook dat we een plaats kregen achter de militaire rugdekking van die colonne. Er is toen vier dagen lang door de sneeuw gemarcheerd en de derde dag bleef een Hongaar door uitputting overmand dood in de sneeuw liggen en niemand trok zich daar iets van aan. Naar wij later hebben gehoord was de reden van deze verplaatsing een Duits pantsertegenoffensief uit de richting Shékesfehervár, dat overigens op niets uitliep. In Pomáz zijn we nog veertien dagen vastgehouden, toen schenen we de Russische "Patriotic School" met succes te hebben doorlopen en kregen een schriftelijk vrijgeleide maar geen vervoer. We gingen dus maar weer lopen.

In Budapest zijn we voorlopig uiteen gegaan om voeling te zoeken met de achtergeblevenen en de Hollandse kolonie. De Russen hadden er op middel-eeuwse manier huisgehouden, maar bijzonderheden hierover doen hier niet ter zake. De gevechten waren nog steeds aan de gang en de Duitsers hielden de Burcht nog bezet, maar dat was nog het enige. In Pest heb ik contact opgenomen met Kranenburg en me de dag daarop gemeld bij de Russische stadscommandant, Generaal Majoor Tsjernichof. Ik kreeg een militair legitimatiebewijs en opdracht alle Britse en Nederlandse militairen en hun eventuele vrouwen te verzamelen voor een transport "domoj" (naar huis), dat, zoals men mij mededeelde, gezien het verdrag van Jalta langs de kortst mogelijke weg door Rusland zou gaan.

(wordt vervolgd)

ADRESSENBESTAND

ADRESSENBESTAND Stichting Genootschap Engelandvaarders

De nieuwe tot 1 december 1991 geheel bijgewerkte adressenlijst wordt verzonden aan alle **Engelandvaarders** alsmede aan die **weduwen van Engelandvaarders** die op eigen verzoek op de mailinglist van de SCHAKEL zijn geplaatst.

Overleden:

E.S. de Penasse Mouwen

Brazilië

Toegetreden:

F.R.M. Ausems

St. Janstraat 13

6164 HS Geleen

H. Gazan

"La Gazonnière",

Chemin de Grands Huttins 12 1296 Coppet, Zwitserland

H. van den Corput

Burg. de Villeneuve singel 29 2055 AL Rotterdam

Wijziging:

Telefoonnummer bestuurslid J. de Mos per 1-1-1992: **01747-8 21 83**

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

Mevr. M.E.F. Borel Rinkes

Cees Laseurlaan 279

2597 GG Den Haag

tel. (070) 3240447